

Valsts izglītības satura centrs

Metodiskie ieteikumi interešu izglītības programmu pilnveidei

Metodiskie ieteikumi

2016

Materiālu izstrādāja: AstraAukšmuksta, Valsts izglītības satura centra Interesu izglītības un audzināšanas darba nodaļas vadītāja

Valsts izglītības satura centra redakcija

Pārpublicēšanas vai citēšanas gadījumā atsauce uz šo materiālu ir obligāta.

© Valsts izglītības satura centrs, 2016

Interesešu izglītības programmās bērni un jaunieši atbilstoši savām interesēm un individuālajām izglītības vajadzībām izzina un izkopj savas spējas un talantus praktiskā darbībā, pilnveido personību, socializējas un apgūst karjerai nepieciešamās prasmes. Darbošanās interesešu izglītības pulciņos ir brīvprātīga, un tā ļauj audzēkņiem izmēģināt sevi dažādās jomās, apzināties savas stiprās un vājās puses, pašrealizēties, pārliecināties par savu interesešu noturību, kritiski vērtēt paveikto, attīstīties un gūt panākumus. Audzēkņim ir iespēja apmeklēt vairākas interesešu izglītības programmas, piemēram, dziedāt skolas korī un nodarboties automodelisma pulciņā interesešu izglītības iestādē, dejojot deju kolektīvā un nodarboties ar sportiskām aktivitātēm u.c.

21. gadsimta izglītība nāk ar jauniem izaicinājumiem, un viens no tiem ir uz kompetenču apguvi vērsta izglītība. **Kompetence** ir indivīda gatavība dzīves darbībai mūsdienu mainīgajā pasaulē, tā ir spēja izmantot zināšanas, prasmes un paust attieksmi, risinot problēmas reālās dzīves situācijās, ļauj veismīgi darboties personisko un sabiedrības kopējo mērķu sasniegšanai. Izglītības procesa centrā ir skolēna mācīšanās, viņa kompetenču veidošanās, kā arī ikdienas pieredzes izmantošana mācībās. Būtisks šī procesa virzītājspēks ir sadarbības pedagogija jeb skolotāju komandas, skolas kopienas veidošanās. Arvien nozīmīgāka kļūst arī formālās un neformālās izglītības sasaiste, jo abās skolēni apgūst un attīsta gan pamatkompetences (matemātika un datorzinātnes, dabaszinātnes un inženierzinātnes, komunikatīvā, kultūrizglītības un radošās izpausmes, sociālā un pilsoniskā, fiziskās aktivitātes un veselība), gan caurviju kompetences (kritiskā domāšana un problēmu risināšana, pašizzīņa, pašvadība un mācīšanās mācīties, jaunrade, pašiniciatīva un uzņēmējspēja, digitālā un mediju pratība, saziņa un sadarbība, līdzdalība).

Vienlīdz svarīgi ir veicināt arī skolēnu izpratni, atbildīgu attieksmi un rīcību, kas apliecina tādas **vērtības** kā dzīvība, cilvēka cieņa, brīvība, ģimene, laulība, darbs, daba, kultūra, latviešu valoda, Latvijas valsts. Izglītības procesā būtiskākie izkopjamie un praktizējamie tikumi ir atbildība, centība, drosmē, godīgums, gudrība, laipnība, līdzcietība, mērenība, savaldība, solidaritāte, taisnīgums, tolerance. (Ministru kabineta 2016. gada 15. jūlija noteikumi Nr.480 "Izglītojamo audzināšanas vadlīnijas un informācijas, mācību līdzekļu, materiālu un mācību un audzināšanas metožu izvērtēšanas kārtība")

Runājot par ieguvumiem, bērniem un jauniešiem darbojoties interesešu izglītības programmās, viens no akcentiem ir lietderīga brīvā laika pavadīšana, kas arī nav mazsvarīgi, taču šobrīd aktuāli par interesešu izglītību runāt kā par skolēnu individuālo kompetenču pilnveides iespēju, kā par karjeras orientētu neformālo izglītību bērniem un jauniešiem.

Latvijā bērniem un jauniešiem tiek piedāvātas saturiski daudzveidīgas interesešu izglītības programmas kultūrizglītībā (deja, dziedāšana, muzicēšana, teātra māksla, vizuālā un vizuāli plastiskā māksla, folklorā), sportā, tehniskajā jaunradē, radošajās industrijās, vides izglītībā un citās jomās, un visās ir iespējama karjeras vadības prasmju apguve un attīstīšana. Izstrādājot jaunas interesešu izglītības programmas, aktualizējot vai pilnveidojot jau esošās programmas, pedagogi līdztekus apgūstamajām zināšanām, prasmēm, pirmajām profesionālajām iemaņām un veidojamajām attieksmēm iekļauj arī konkrētu karjeras vadības iemaņu un prasmju apgūšanu.

Karjeras vadības prasmes ir vadošās individuālās prasmes, kas palīdz izprast, plānot, organizēt, vadīt un kontrolēt savu iekšējo un ārējo resursu izmantošanu dzīves mērķu sasniegšanai. Tas attiecas uz nepieciešamajām prasmēm, lai atrastu sev izglītības virzienu, nākotnē nodrošinātu darbu un lai sekmīgi veidotu personīgo dzīvi.

Tādas prasmes kā laika plānošana, sevis organizēšana un disciplinēšana, darbs grupā/komandā, problēmsituāciju risināšana un lēmumu pieņemšana, komunikācija un sadarbība, uzņēmējdarbības prasmes, adaptēšanās jaunās situācijās ir nozīmīgas ikviena cilvēka karjerā, ar karjeru saprotot mērķtiecīgu darbību savu kompetenču pilnveidei un izpausmei mūža garumā. Visas interešu izglītības programmas piedāvā iespēju radoši pašizpausties un izkopt savu individualitāti, kas nostiprina adekvātu pašvērtējumu un motivāciju darboties kādā no jomām ilglaicīgi. Interesei un prasmēm nostiprinoties, audzēknis var sasniegt augstu meistarību izvēlētajā jomā, un tas var sekmēt viņa profesijas izvēli. Tādēļ būtu svarīgi audzēkņus informēt arī par tālākās izglītības iespējām izraudzītajā jomā, kā arī darba tirgus piedāvājumu un pieprasījumu.

Bērniem un jauniešiem, kuri ir riska grupā pamest skolu un neturpināt izglītību, darbošanās interešu izglītībā var kļūt par iespēju neizkrist no izglītošanās procesa, jo tajā atbilstoši interesēm viņi var apgūt daudzas dzīvei noderīgas praktiskās iemaņas un sociālas prasmes. Tādējādi ir iespējams piesaistīt arī tos bērnus un jauniešus, kuri ir nedroši un nepārliecināti par sevi, sociāli mazaktīvi.

Lai kā nākotnē veidotos cilvēka karjera un virzītos viņa profesionālā darbība, no mazotnes izkoptajām īpašībām un apgūtajām kompetencēm būs nozīme nodarbinātībā un dzīves kvalitātes nodrošināšanā. Vienlaikus ieguvēja kļūst gan vietējā kopiena, gan sabiedrība un valsts kopumā. Tādēļ valsts un katra pašvaldība rūpējas, lai līdztekus formālajai izglītībai bērni un jaunieši iegūtu jaunu pieredzi un sev interesējošu un nozīmīgu papildizglītību, kā arī izmēģinātu dažādām profesijām raksturīgās darbības un apgūtu pirmās profesionālās iemaņas.

Izstrādājot interešu izglītības programmas, jāņem vērā **interesu izglītības mērķi**:

- attīstīt izglītojamo talantus, spējas un daudzveidīgas kompetences;
- stiprināt bērnu un jauniešu nacionālo identitāti, patriotismu un valstisko apziņu, veidot attieksmi pret sabiedrībai būtiskām vērtībām, apgūt kultūrvēsturisko mantojumu un kultūras vērtības;
- sekmēt izglītojamo socializēšanos un pilsonisko līdzdalību, kā arī karjeras ievirzi (profesionālo karjeru);
- ievadīt audzēkņus profesiju pasaulē un sniegt informāciju par tālākās izglītības un darba tirgus iespējām.

Galvenie resursi interešu izglītības īstenošanai ir:

- pedagoga personība, piemērs, ieinteresētība, motivācija, profesionalitāte, pedagogiskā sadarbība;
- valsts, pašvaldības politisks, finansiāls, morāls atbalsts interešu izglītības programmu īstenošanai;
- materiāli tehniskais un metodiskais nodrošinājums;
- sadarbība (pedagoģiskā, ar vecākiem, ar pašvaldības un valsts institūcijām, ar NVO u.c.);
- labās prakses piemēru popularizēšana un apgūšana;
- sabiedrības, t.sk. vecāku, ieinteresētība bērnu un jauniešu papildizglītības iegūšanā un kompetenču attīstīšanā.

Interesešu izglītības programmas apgūšanā izmantojamas **daudzveidīgas metodes** un darba formas:

- praktiskā darbība, izmēģinājumi, pētījumi, projekti, prezentācijas, “ēnošana” u.c.;
- lokālo resursu (cilvēkresursi, daba, kultūrvēsturiskais mantojums un vide, uzņēmēji, nevalstiskās organizācijas u.c.) izmantošana;
- nodarbības ārpus izglītības iestādes telpām: āra vide, plenēri, izbraukumi, ekspedīcijas, ekskursijas uz uzņēmumiem, ražotnēm; mākslinieku un amatnieku darbnīcu apmeklējumi utt.;
- tikšanās, diskusiju, sadarbības un pieredzes apmaiņas pasākumu organizēšana;
- līdzdalība konkursos, sacensībās, izstādēs, salidojumos, festivālos, koncertos u.c. pasākumos dažādos līmeņos (izglītības iestādes, lokālajā, reģionālajā, valsts, starptautiskajā);
- pulciņu atvērto durvju dienas;
- vairāku pulciņu kopīgas sadarbības projekti utt.

Lai motivētu to bērnu un jauniešu, kuri vēl nav atraduši kādu sev interesantu pulciņu un darbošanos, iesaistīšanos interesešu izglītības programmās, izglītības iestādē var organizēt pulciņu atvērto durvju dienu vai “ēnošanu”, vai atklātās pulciņu nodarbības. Iespējama arī viena pulciņa dalībnieku viesošānās pie cita pulciņa, iepazīstoties ar to, kas notiek katrā konkrētajā pulciņā vai kolektīvā, un apgūstot kādu darbiņu vai jaunu prasmi. Šādā reizē pulciņa dalībnieki ne tikai parāda, kas notiek pulciņa nodarbību laikā, bet var sagatavot savu darbu izstādi vai organizēt radošās darbnīcas. Iepriekš ir padomāts par uzaicinājumu (piem., ielūgums, videoklips, afiša, informatīva ziņa), atbilstoši sakārtota telpa, sagatavoti interesanti uzdevumi vai jautājumi, lai ciemiņus iesaistītu radošās darbībās. Tādējādi tiek apgūtas ļoti daudzveidīgas prasmes un iemaņas.

Vēl cita darba forma var būt vairāku interesešu izglītības pulciņu sadarbība kāda konkrēta projekta īstenošanai. Tradicionāli tas jau izglītības iestādēs notiek, piemēram, gatavojoties dažādiem svētkiem, skolas sarīkojumiem. Viena pulciņa dalībnieki noformē skolas telpas, citi gatavo priekšnesumus, vēl citi veido reklāmu, informē par notiekošo un dokumentē sarīkojuma norisi skolas muzejam utt. Šādi kopīgi organizēti pasākumi vai īstenoti projekti var būt interesanti visam izglītības iestādes kolektīvam, skolā var aizsākties kāda jauna tradīcija. To organizēšanā ļoti svarīga ir pedagoģiskā sadarbība un pedagoģu profesionālisms, ieinteresētība un motivācija kopīgai darbībai.

Līdzteku tradicionālajām interesešu izglītības programmām, bērniem un jauniešiem, izpētot viņu vajadzības un intereses, būtu jāveido jaunas, mūsdienīgas, inovatīvas programmas. Lai nodrošinātu inovāciju veicinošu interesešu izglītības programmu radīšanu un īstenošanu, ieteicams veidot dažādu jomu integrētas un multidisciplināras programmas, piem., vide un māksla, mūzika un māksla, teātris un māksla, māksla un tehniskā jaunrade, vide un novadpētniecība u.c.

1.piemērs: Rokdarbu pulciņa dalībnieki veido lelles un sagatavo K.Skalbes literārās pasakas „Kaķīša dzirnaviņas” leļļu teātra uzvedumu, kuru parāda saviem skolabiedriem un vecākiem, bet iespējams, viesojas arī tuvākajā bērnudārzā vai sociālās aprūpes iestādē.

Rezultāts: audzēkņi apguvuši leļļu darināšanas prasmes, pilnveidojuši zināšanas un iemaņas vizuālās mākslās jomā, apguvuši skatuves runas un publiskās uzstāšanās mākslu, nostiprinājuši zināšanas par K.Skalbes daiļradi un veidojuši emocijās balstītu attieksmi pret viņa pasakas tēliem un vispārcilvēciskajām vērtībām, kas paustas pasakā, darbojušies individuāli/komandā/grupās pulciņa ietvaros, izkropuši komunikācijas un sadarbības prasmes,

iesaistījušies labdarības akcijā, guvuši mērķtiecīga, pacietīga, neatlaidīga un atbildīga darba pieredzi utt.

2.piemērs: Mājturības studijas/pulciņa dalībnieki papildina zināšanas un pilnveido prasmes, iepazīstoties ar dažādu tautu virtuvi, ēdienu un dzērienu pasniegšanas rituāliem, galda klāšanas un uzvedības etiķetes noteikumiem, viesu uzņemšanas tradīcijām, telpas dizaina veidošanu utt., tiek pētītas recepšu grāmatas, interneta resursi un izmēģināta ēdienu pagatavošana, gatavoti svētki sev un citiem, veidotas interaktīvas prezentācijas. Vienlaikus iespējams sniegt informāciju par izglītības iestādēm, kurās var apgūt pārtikas ražotāja vai viesmīļa arodu. Vēlams izpētīt darba tirgus piedāvājumu šai jomā, iepazīties ar izcilu pavārmākslas speciālistu darbu un pieredzi Latvijā, organizēt ekskursijas uz ēdināšanas uzņēmumiem.

Rezultāts: audzēkņi iepazīnušies ar dažādu tautu nacionālo virtuvi, veselīgas ēšanas paradumiem, apguvuši ēdienu nosaukumus dažādās valodās, kas neliks apjukt kafējnīcu un restorānu piedāvātajā ēdienkartē, pilnveidojuši savas komunikācijas, sadarbības un IT prasmes, guvuši praktisku pieredzi uzvedības etiķetes noteikumos. Iegūtās zināšanas, prasmes un iemaņas lietī noderēs gan ģimenes dzīvi veidojot, gan esot sabiedrībā un apgūstot globalizētās pasaules izaicinājumus.

3.piemērs: Vides izglītības pulciņa dalībnieki izveidojuši izziņas spēli par savā apkārtnē atrodamajiem vides objektiem, piemēram, kokiem. Pēc tam šo spēli prezentē un izspēlē ar saviem klases vai skolas biedriem, ar draugiem un vecākiem. Spēlē vai tās prezentācijas pasākumā izmantotas ne tikai zināšanas par kokiem no dabas zinātņu viedokļa, bet arī piemēri no folkloras: tautasdziesmas, teikas, pasakas, mīklas u.c., sameklētas un izdziedātas tautas dziesmas. Nākamais solis varētu būt dabas objektu sakopšanas talka vai cita dabas izziņas un saglabāšanas akcija.

Rezultāts: audzēkņi ir izzinājuši savu tuvāko apkārtni, radoši izmantojuši iegūtās zināšanas, veidojot spēli. Audzēkņiem, uzdevumu veicot, bijušas nepieciešamas zināšanas un prasmes gan dabas zinībās, gan valodā, folklorā, mūzikā, gan vizuālajā mākslā (kompozīcija, krāsas, telpiskums u.c.) gan dažādu materiālu un tehnoloģiju apguvē un izmantošanā (koks, papīrs, plastmasa, dažādi darbarīki u.c.), gan publiskajā runā, gan pilnveidotas komunikācijas un sadarbības prasmes, iegūta praktiskā darba pieredze.

4.piemērs: Deju kolektīva dalībnieki apguvuši tautas deju repertuāru, tie, kuriem dejas māksla interesē vairāk, iepazīstas arī ar horeogrāfiem un mūzikas autoriem, kas dejas radījuši. Veido par viņiem prezentācijas, izzina deju rašanās vēsturi, pastāsta par izpēti pārējiem kolektīva dalībniekiem, atspoguļo savāktos materiālus kādā nelielā izstādē vai sava kolektīva dienasgrāmatā vai veido kādu audiovizuālu materiālu. Protams, galvenais akcents deju kolektīva nodarbībās ir deju soļu un zīmējumu apguve, mākslinieciski augstvērtīgs sniegums un priekšnesums, bet papildu informācijas iegūšana un apstrādāšana papildina iegūtās kompetences dejas mākslā.

Rezultāts: audzēkņi ir darbojušies gan fiziski, gan intelektuāli, ieguvuši ne tikai dejas mākslas un uzstāšanās pieredzi, bet paplašinājuši arī savu redzesloku un bagātinājuši emocionālo pasauli.

Interesu izglītības pulciņa pedagogam ieteicams padomāt gan par pulciņa dienasgrāmatas vai "labo darbu portfolio" veidošanu, gan informācijas savākšanu par bijušo pulciņa dalībnieku tālākās dzīves un darba gaitām. Ir ļoti daudz piemēru, kuri liecina par to, ka tieši darbošanās kādā no interešu izglītības programmām ir motivējusi izvēlēties nākamo

profesiju, veiksmīgi veidot karjeru, lietderīgi un saturīgi pavadīt brīvo laiku. Labās prakses piemēru izmantošana ir ļoti motivējoša un iedvesmojoša.

Vēlams rosināt katram audzēknim veidot arī savu portfolio – sasniegumu mapi (diplomi, pateicības, atzinības, savu darbu foto, refleksijas par rezultātu u.c.). Tas audzēkņiem liek analizēt un vērtēt paveikto, uzkrāt informāciju, gūt gandarījumu, attīstīt neatlaidību, centību un mērķtiecību.

Pedagogam, kurš izstrādā un īsteno interešu izglītības programmu, būtu nepieciešams pārdomāt programmas satura aktualitāti un to pilnveidot, ņemot vērā arī valsts izglītības politikā un savā pašvaldībā vai izglītības iestādē noteiktās prioritātes, sekot audzēkņu skaitam un nodarbību apmeklējumam, pētīt audzēkņu un vecāku apmierinātību ar piedāvāto programmu, nepieciešamības gadījumā to koriģēt, rūpēties par pulciņa dalībnieku iesaistīšanos dažāda mēroga pasākumos, projektos, aktivitātēs, popularizēt sava darba un pulciņa pieredzi un labās prakses piemērus, veicināt pulciņa/kolektīva atpazīstamību.